

seguien fins molt al Nord a StMateu m'ensenyaren l'«asegado de França».

I hi ha una dada isolada però valuosa de l'ús d'una forma andalusa *azagadero*, en els *Diálogos de la Montería* del cordovès Barahona de Soto (c 1586) «la liebre --- esperalla en la orilla de algún pedacillo raso que haya dentro de la espesura, y más si es pradera y atraviesa por ella algún camino, trocha, senda o *azagadero* de ganado, que las aman extrañamente» (pàgina 309).

Després de rebutjar l'etimologia àr. *sikka* ('camí', terme jurídic, Dozy, *Suppl* 1, 666b), proposada per Eguilaz,⁷ Baist (*RFgn* IV, 393) donà *azagador* com a derivat de *zaga* «perquè les bèsties han d'anar a la *zaga*, una darrere l'altra, per l'estret camí»; i jo ho acceptava ara fa 26 anys en l'article AZAGADOR del DCEC; precisant que s'hauria de partir del verb *azagar* o *assagar* 'anar un animal darrere l'altre': en efecte un nom en *-dor* no es pot derivar d'un substantiu *saga* sinó d'un verb en *-ar*; en el DECH hi poso una nota mostrant ja les debilitats de la idea Primerament havia comptat molt amb l'existència del verb *azagar*, fiant-me massa de G. de Diego, que el dóna com a existent (sense citar-lo enlloc, segurament com a necessari per a la seva derivació); no n'hi ha altra dada castellana —em confirma JAPascual— que un hapax de la trad. de Dante per Enr. de Villena on significa «rezagarse», i per tant és deriv trivial de *zaga*, sense interès per a *assagador*

En català *AlcM* assegura que es diu *assagar* «anar una bèstia darrera l'altra, afilerades», però com que no en dóna prova ni altra localitat que el Pont de Suert, és de témer que no es fundi més que en el benasquès veí de Ferraz, la definició del qual està calcant, o en la de G de Diego; aquest fet es pot donar sobretot en grans muntanyes, però la major part dels assagadors valencians són prou amples perquè hi pugui avançar un ramadet, tot ell de front, o en pocs rengles: no van doncs «una darrera l'altra, en fila»

Pròpiament el verb no consta més que en l'Escrig, que dóna de *açagar* (p 107) una definició ben diferent d'això, i prou estranya: «pisotear o conculcar, hablando de los ganados, que sin respetar, en modo alguno, el derecho de propiedad entran y corren las heredades, causando daños en las tierras, plantas o cosechas». És nota aquí algun interès irritat de l'advocat que era Escrig, «jurisconsult» com era ell del Duc d'Alba i Lliria, i dels latifundis d'aquest a Lliria; fa por que aquesta definició, i fins la vida real d'aquest verb, hagin estat creats o inflats o deformats per justificar litigis; car en les moltes enquestes que he fet pel P. Val. no he sentit aquest verb en tal sentit —ni en cap és versemblant que sigui gaire viu, donats els centenars de pobles que hi he visitat?⁸ No deixa de fer dubtar també el fet que el derivat *assagador* sorgís en una llengua com la nostra, on *saga* ha tingut pobra vida, i en canvi no en cast, ni tan sols el d'Aragó, on *zaga* ha estat sempre molt més vivaç.

A acceptar l'etimologia de Baist m'hi ajudava també l'afirmació que faig en l'article ZAGA del DCEC que

l'arrel àrabiga d'aquest mot, *swq* té «el sentido de 'rebaño', 'conducir o empujar un rebaño'», en realitat en això hi havia bastant de malentès meu, estudiant bé els diccs de Lane (1470c-1473a), Dozy, Penrice etc., comprovo que cap mot hi ha en aquesta arrel que signifiqui 'ramat'. Realment és 'conduir', 'empènyer', 'menar', i el que donà peu a aquella impressió meua és que en l'acc que Lane posa en primer lloc té 'bestiar' com acusatu «he drove the cattle, or the beast, he urged the cattle (or the beast) to go» (bestiar o bèstia, no ramat, no «herd», no «troupeau» sinó «bétail»); de tota manera hem de fixar-nos ja, que en Lane segueixen moltes altres aplicacions, en nombre d'una vintena, en què es tracta d'afers diversos, o d'un camell, o un cavall, i que Dozy comença fent notar que és «pousser en avant», «pas seulement des animaux, mais ---» (V. supra).

De tota manera no manca la base per a una aplicació a animals. Llavors no es tractaria tant de la idea d'anar un darrere l'altre, sinó de la de 'menar el bestiar per l'assagador', si va existir el verb *assagar* en aquest hipotètic sentit. Per tant no vull rebutjar aquesta etimologia absolutament. Però així encara ens fa dubtar l'aspecte morfològic. Hi ha pocs verbs (sí molts substantius i noms) entre els arabismes hispànics, i els pocs (com *afalagar*) vénen, com és natural, directament, d'un verb àrab (*ballaq*). Del subst. àrab *sâqa* 'rereguarda' no ve *assagador*; pot venir del verb *sâq*? Però llavors costa de creure que d'aquí es formés *assagar* amb *a-*, que més aviat faria pressuposar, sigui un substantiu (amb article *as-s-*), sigui un verb ja començant en *ass-* en àrab. En resum, tot molt hipotètic.

Però pitjor que tot, és llavors la dificultat de donar compte de la forma preponderant *asseg-* amb *e*. Un pas de *a* a *e* no s'explica en català, ni tampoc a base de l'àrab, puix que justament davant l'emfàtica *q* no hi pot haver canvi de *a* en *e* en cap parlar àrab. El pas d'un originari *asseg-* a *assag-* sí que és ben fàcil, ja fonèticament (entremig de dues *a* i en posició pretònica), i més ajudant-hi la influència d'*anar a la saga, ovelles ressayades* etc.

Per tot això ja en el DECH suggereixo que es tracti d'un mot purament romànic SECUTORIUM, neutre de l'adjectiu *secutorius*, *-a, -um*, documentat en el sentit «qui vient à la suite» (en el Digest) —al qual feien companyia en llatí *secutor*, *-oris*, 'seguidor' (copiós en clàssics), i el verb freqüentatiu *SECUTARE, amb abundosa prole romànica (REW, 7778). Evidentment un mot d'herència mossàrab, molt d'acord amb la seva àrea; sobretot, passant a través de l'àrab dels moriscos, això s'havia de tornar *saqoto(i)r*. L'àrab rebutja sistemàticament el diftong *oi*, recordem el cas de *Formentor* PROMONTORIUM, *Costur* CUSTORIA; en l'andalús de Barahona, *-oro* donaria regularment *-ero*; amb l'article *as-saqotor*, i les emfàtiques *t* i *q* solen passar a *d* i *g* catalanes, una trivial dissimilació de *o-ó* ajudaria a fer passar això a la massa dels mots en *-ador*; així tenim la variant *asse-* explicada perfectament, i fins *assa-* podria ja venir d'una pronúncia més arabitzant, davant *q*. El *camminum secutorium* (o *semstarium* s.)